

مهدی شادی زاده؛ کارگردان «همراه با باد» از این فیلم به «صبا» می گوید

هیچ کس شبیه او نیست!

فاطمه رستمی

گفت و گو

سه سال از فوت عباس کیارستمی گذشت و حالا مستندی به اسم «همراه با باد» به کارگردانی مهدی شادی زاده در گروه هنر و تجربه در حال اکران است؛ مستندی ساده و بی ادعا، درست شبیه به کیارستمی که ما را تا خانه دوست می برد و نزدیک تر از همیشه و حالا بدون حضور فیزیکی کیارستمی با او آشنا تر می شویم. مهدی شادی زاده در این مستند از حضور آیدین آغداشلو، کیانوش عیاری، جواد مجابی، لی لی گلستان، مریم زندی، ابراهیم حقیقی و... استفاده کرده و قطعا جمع کردن این همه نام بزرگ در یک مستند پژوهشی کار ساده‌ای نیست. با مهدی شادی زاده در مورد این تجربه تازه گفت و گویی داشتیم و او از روند ساخت و یافته‌هایش از عباسی کیارستمی به ما گفت.



از این بزرگان آیدین آغداشلو بود، اما او گفت دخترش فیلمی در موردش ساخته و بهمن کیارستمی کارهای تدوین و... را روی آن انجام می دهد. من به داریوش شایگان فکر می کردم و دوست داشتم فیلمی در مورد این مرد بزرگ بسازم، اما دیر اقدام کردم و او را از دست دادیم. یکی دیگر از این افراد که باید در مورد او کاری انجام دهم پرویز تناولی است که مستند دقیقی در موردش ساخته نشده است. آنچه ما مستندسازان را همیشه اذیت می کند همین مسئله است که خیلی سخت می توان به این چهره‌های سرشناس دسترسی پیدا کرد. همین حالا در تلاش هستم که مستند تناولی را بسازم و می دانم فعلا در کانادا است و منتظر هستم به ایران بیاید تا باز هم تلاش کنم. در نسل جدید متاسفانه هنرمندی نیست که بخواهم به سمتش بروم و هر چه هست مربوط به نسل های قبلی است و رسیدن به آن ها ساده نیست.

آیا ایده آل شما در دنیای مستندسازی هم پرتله‌های پژوهشی است؟
من این طور فکر نمی کنم که چه نوع مستندی را دوست دارم. حوزه‌های مختلف نقاشی و عکاسی را دوست دارم و دنبال می کنم. بیشتر سعی دارم سوژه‌های ناب را به جذاب ترین شکل بسازم. وقتی هنرمندی از دنیا می رود برای ساخت مستندی در مورد او راهی جز پژوهش نمی ماند. اتفاقات ما را راهنمایی می کنند تا فیلم را به بهترین شکل بسازیم. در فیلم‌های دیگر هم بر اساس شرایط و سوژه سبک و سیاق کار را انتخاب می کردم. در مورد مستند عباس کیارستمی هم حس کردم باید مستند تازه‌ای ساخت و وقتی مخاطب آن را می بیند پس از پایان فیلم بفهمد که کیارستمی چه کارهایی انجام داده و چه شخصیتی داشته است! فکر می کنم یکی از تلخ ترین هنرمندان معاصر ما عباس کیارستمی بوده، او هنر ایزورد و سیاهی داشت، اما بیانش شیرین بود و راه حل‌هایی ارایه می داد که می فهمیدیم با همه سختی‌ها می توان باز هم به زندگی ادامه داد. اگر ۱۵۰ سال دیگر هنر کشور حرکت داشته باشد باز هم کیارستمی در قله آن قرار دارد. هنرمندان ما مهاجرت کردند و خیلی از آن‌ها در کشور نبودند و کیارستمی همیشه در صدر بود. ما وقتی آثار نویسندگان ایرانی مثل صادق هدایت را می خواندیم بعد از آن وقتی ترجمه کافکا را می خواندیم تازه می فهمیدیم که او در جبهه دو یک هنرمند خارجی است و می گفتیم فلانی مثل کافکا یا چخوف می نویسد، اما هر چه گذشت دیدیم که کیارستمی هنرمندی است که هر چه زمان پیش می رود، جهان انحصاری خودش را دارد و هیچ کس شبیه او نیست. همه هنرمندانی که از کشور رفتند همراه با خودشان وجوه ظاهری مثل کلاشایو آوردند، خلاصه تپیی روشنفکری به خود گرفتند، اما کیارستمی این طور نبود و بدون هیچ ادایی مهم ترین آدم دنیای معاصر ما شد. کیارستمی تحت تاثیر هیچ کس نبود و اتفاقا توانست دنیایی را با خود همراه کند.

پس از فوت عباس کیارستمی در مورد زندگی این هنرمند مستندی که اکران عمومی شود ساخته نشده و «همراه با باد» سه سال پس از فوت او اکران شده است. چطور شد که بعد از درگذشت کیارستمی، تصمیم به ساخت این مستند گرفتید؟
فکر می کنم در بین آنچه در مورد کیارستمی ساخته‌اند، «همراه با باد» اولین مستند پژوهشی است که ساخته‌ایم. خیلی اتفاقی به سمت ساخت این مستند رفتم. یک خانمی از ایتالیا به ایران آمده بود و می خواست برای پایان نامه‌اش پیرامون کیارستمی کار کند. یکی از دوستانم مرا معرفی کرده بود تا به او کمک کنم و حتی پیش تولید هم داشتیم، اما نتوانست کارش را انجام دهد و به ایتالیا برگشت. من همیشه فکر می کردم چقدر خوب می شود اثری ساخته شود که همه مجموعه فعالیت‌های هنری کیارستمی داخل آن باشد. کم کم به این سمت حرکت کردم و تلاشم این بود که واقعا به هنر کیارستمی پی ببرم. با بهمن و احمد کیارستمی صحبت کردم و آن‌ها به من لطف کردند و وقتی در خانه کیارستمی به روی من باز شد، اجازه دادند مستند را بسازم و من به این فکر می کردم در مورد آرتیستی فیلم می سازم که در حوزه‌های دیگر نه تنها کار کرده و تجربه دارد، بلکه او اتفاق تازه‌ای را در همه این زمینه‌ها رقم زده است. فکر می کردم باید افراد صاحب سبک در این حیطه‌ها را دور هم جمع کنم و از طریق آن‌ها به شناخت کیارستمی برسم. هر یک از افراد داخل فیلم، آدم‌های مهمی هستند مثل آیدین آغداشلو، ابراهیم حقیقی، لی لی گلستان، جواد مجابی و... در نهایت حدود یک سال وقت گذاشتم تا مستند ساخته شود.

در حین ساخت مستند «همراه با باد» طبیعتاً شما به ابعاد تازه‌ای از عباس کیارستمی که همه جهان او را می شناسند پی بردید. در مورد این دیدگاه تازه نسبت به کیارستمی بگویید.
افراد زیادی از متفکر و بزرگ بودن عباس کیارستمی حرف زده‌اند، اما نکته مهم و آنچه من با ساخت فیلم به آن رسیدم ورود به خانه عباس کیارستمی بود. کیارستمی در همه وجوه مثال زدنی بود. وقتی وارد خانه‌اش شدم باورم نمی شد این خانه هنرمندی است که قله‌های دنیا را فتح کرده است. در آن خانه همه چیز ساده، مینیمال و نوستالژیک بود، درست شبیه فیلم‌هایش. همه بزرگانی که در فیلم با من همکاری کردند به این نکته اذعان داشتند که کیارستمی حقیقتاً با افراد رابطه دوستانه‌ای برقرار می کرد. سادگی از ویژگی‌های زندگی کیارستمی بود و فکر می کنم تنها هنرمند ایرانی است که وقتی وارد زندگی‌اش شدم تازه فهمیدم کارهایش شبیه زندگی‌اش بوده و بالعکس. کیارستمی کسی است که ۵۵۴ هزار بار در مورد او مستند ساخته شده است؛ یعنی به اندازه هنرمندان اروپایی بزرگی مثل ونوگو و... کیارستمی تا همین اندازه بزرگ و جهانی است، حتی می توان بارها او را از منظر عکاسی بررسی کرد هر چند عکاسان داخل کشور چندانی از نظر عکاسی قبولش ندارند، اما او را وقتی در کنار عکاسان جهانی قرار دهیم تازه می فهمیم او چیزی کم ندارد.

مستند «همراه با باد» چقدر این انگیزه را در شما ایجاد کرد باز هم سراغ چهره‌های هنری و فرهیختگانی بروید که هنوز زنده‌اند و در مورد زندگی آن‌ها فیلم بسازید؟

خیلی این کار را دوست دارم و در ذهنم بود چند هنرمند معاصر بزرگ را سوژه کارم قرار دهم و در موردشان مستندی بسازم. یکی

سخت ترین زمان برای روبه‌رو شدن با نزدیکان کیارستمی است و امکان دارد من را پس بزنند و همکاری نکنند. فکر می کنم شناس آوردن به این دلیل که وقتی در خانه‌شان می رسیدم خودشان در را باز کرده بودند و می خواستند از کیارستمی حرف بزنند. آیدین آغداشلو واقعا در مستند «همراه با باد» خیلی باز صحبت کرد و حتی می گوید که کیارستمی یک نابغه است! هنرمندان دیگر هم خیلی خوب همراهی کردند. در بین فیلمسازان نمی دانستم که سراغ چه کسی بروم و در نهایت به کیانوش عیاری رسیدم. می خواستم کسی از کیارستمی حرف بزند که روحیه‌اش به او نزدیک باشد. عیاری هم با سختی پذیرفت که همراه ما شود.

چرا فیلم «همراه با باد» را تا امروز به هیچ جشنواره‌ای نفرستاده‌اید؟ آیا چنین تصمیمی ندارید؟

اتفاقا خیلی زیاد به من می گویند که ایمن کار را انجام بده، اما من احساس می کنم اگر چنین اقدامی را انجام دهم، دیگران گمان می کنند می خواهم از نام کیارستمی به نفع خودم استفاده کنم و واقعا دوست ندارم چنین حاشیه‌ای پیش بیاید. فعلا درگیر کار دیگری هستم و تک‌درخت معروف عباس کیارستمی را ثبت میراث فرهنگی کردم و دوندگی زیادی داشت و اواخر مرداد قرار است هنرمندان را در

این مکان دور هم جمع کنیم و این درخت را رسماً به نام کیارستمی ثبت کنیم و قرار است تندیس او هم در این مکان گذاشته شود. ما کمی درگیر بحث مالی همایش هستیم و اگر همه شرایط فراهم شود کمی سرم خلوت تر می شود. من می خواستم و هنوز هم می خواهم این مستند را به احمد کیارستمی بدهم تا در بنیاد کیارستمی باقی بماند تا در موردش تصمیم بگیرند و در گالری‌ها یا فضاهای مختلف آن را پخش کنند. شاید روزی هم فیلم را به جشنواره‌ها فرستادم، اما هنوز مطمئن نیستم.

چرا بهمن و احمد کیارستمی در مستند «همراه با باد» حضور ندارند و در مورد پدرشان صحبت نمی کنند؟

فرزندان کیارستمی اهل صحبت نیستند. احمد کیارستمی که خارج از کشور است و بهمن هم به شدت به پدرش شباهت دارد و زیاد اهل حضور و گفت و گو نیست. نکته دیگر این که واقعا آن‌ها چه چیزی باید از پدرشان می گفتند؟ من هم فکر کردم این دو پسر چه ناگفته‌ای از پدرشان دارند جز این که بگویند کیارستمی چقدر مرد بزرگی بود! محمود بهر از نیا مستندی به اسم «در نزدیکی کیارستمی» ساخته بود و در آن فیلم وجه دیگری از کیارستمی را در نظر داشت، اما من بیشتر نگاه پژوهشی داشتم.